

ATATÜRK'ÜN SANAT ANLAYIŞI VE SANATÇIYA BAKIŞI

Prof. Dr. Fikri AKDENİZ
Çukurova Üniversitesi

Yaratıcı bir düşünür ve kalbi insan sevgisine açık olan Atatürk'ün yeni Türkiye'yi geliştirmesinde egemen olan duygu ve düşünce, sanat düşüncesi gibi, evrensel etkilidir.

Ulusal bilinci yerleştirme çabaları ve çağdaş bir devletin gerektirdiği toplumsal ve kültürel kurumları oluşturma çalışmaları bir bakıma Türk sanatçısının yolunu aydınlatmıştır. Atatürk'ün başlattığı aydınlanma olgusuna bilim ışığının yanı sıra sanatın estetik ve duygusal güzelliği de olumlu katkı sağlamıştır. Atatürk, güzel sanatları, eğitim, bilim ve kültür devriminin bir parçası olarak görür ve bunu her zaman yineler. Ayrıca, güzel sanatların devrimler içindeki yerini şöyle açıklamıştır: “**Güzel sanatlarda başarı, bütün devrimlerin başarılı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olamayan uluslara ne yazık ki bütün başarılarına karşın uygarlık alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan her zaman yoksun kalacaklardır.**” Güzel sanatların gelişmesi ve halkın günlük yaşamında bir ölçüde yer alabilmesi Atatürk döneminin kültür ve sanat politikasının bir sonucudur.

Atatürk'ün sanata ve resme olan ilgisi öğrencilik yıllarına dayanır. Bunu Lord Kinross'un kitabından öğreniyoruz. Atatürk, dostu olan Ali Fuad'la bir hafta sonu Büyükkada'da dinlenirken: “**Fuad, eğer matematiğin üzerinde durduğum kadar şiir ve resim üzerinde de dursaydım, Harbiye'de dört duvar arasında kapanıp kalmazdım. Mehtaplı gecede okuldan kaçıp buraya gelir ve şiir yazardım. Sabahleyin ortalık aydınlanır aydınlanmaz da resim yapmaya başlardım.**” Bu alıntı Atatürk'ün bir birey olarak sanata ne kadar yakın olduğunu bize en iyi anlatan bir bilgidir.

Ulusumuzu her konuda olduğu gibi, sanata yönelme konusunda da özendiren kişi Atatürk'tür. Atatürk, 1923 yılında Ankara Halkevi'nde ressamlarla yaptığı bir söyleşide şöyle demektedir: “.....**Sanatçı da, toplumda uzun çalışma ve çabalardan sonra alınnda ışığı ilk hisseden insandır.**”

Yaşamı boyunca, sanata, sanatçıya ve estetiğe verdiği önemi 1930 yılında aşağıdaki özdeyişi ile vurgulamıştır: “**Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat sanatkar olamazsınız.**” Ayrıca insan ruhunun gelişimini düşünerek sanattan uzak bir ulus için “**Bir ulus sanattan ve sanatkardan yoksunsa tam bir hayata sahip olamaz. Böyle bir ulus bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve hastalıklı bir kimse gibidir. Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir.**” özlü tanımlamayı yapmıştır.

Atatürk'ün bilim ve fennin yanında sanata verdiği önemi yansıtan öngörüsü ise şöyledir: “**Bir ulus ki resim yapmaz, bir ulus ki heykel yapmaz, bir ulus ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o ulusun ilerleme yolunda yeri yoktur. Halbuki bizim ulusumuz, gerçek özellikleriyle uygar ve ileri olmaya layıktır ve olacaktır**” Ayrıca, “**Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk müziğidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, müzikte değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.**”

Sanat eğitiminin yaşamsal önemini göstermek için Atatürk: “**Güzel sanatlara da ilginizi yeniden canlandırmak isterim. Ankara'da bir Konservatuar ve Temsil Akademisi kurulmakta olmasını söylemek, benim için bir hazdır. Güzel sanatların her şubesi için kamutay'ın göstereceği ilgi ve emek, ulusun insani ve medeni hayatı ve**

çalışkanlık veriminin artması için çok etkilidir.” diyerek çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ülküsünü sanat eğitimi üzerinde de vurgulamıştır.

Rönesans’la birlikte Avrupa uyanıp bilim, sanat ve teknik alanında büyük ilerlemeler gösterip bilim, sanat ve kültür alanlarında güçlenirken , gelişmelere ve yeniliklere uyum gösteremeyen teokratik yapıdaki Osmanlı Devlet’inde yenilgi ve düşüşler olması kaçınılmazdı. Böyle bir dönemde yetişen ve “Aydınlanma Dehası” olan Atatürk büyük bir asker, devlet adamı ve diplomat olmanın ötesinde, büyük bir kültür devrimcisi ve sanatseverdi. Atatürk’e göre **“Sanat güzelliğin ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, ezgi ile olursa müzik, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltıraşlık, bina ile olursa mimarlık olur.”** Öte yandan, **“Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür”** diyen Atatürk, güzel sanatlar alanındaki çalışmalarını kendisi yönlendirmiş ve başarılı sanatçıları ödüllendirmiştir.

Atatürk bir konuşmasında şöyle demişti: **“Ulusumuzun güzel sanatlar sevgisini her türlü araç ve önlemlerle besleyerek geliştirmek ulusal ülkümüzdür.”** Büyük Önder Atatürk 1 Kasım 1934 te TBMM de açılış konuşmasında **“...Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son müzik kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak, bu güzeyde (gölgede kalan) Türk ulusal müziği yükselebilir, evrensel müzikte yerini alabilir.”**

Atatürk’ün sanatçıya verdiği önemi gösteren bir anıyı aktararak yazımıza son vereceğim. Devlet tiyatrosu henüz kurulmamışken İstanbul’dan Ankara’ya gelen şehir tiyatrosu sanatçıları dönemin Türk Ocağında temsiller verir. Atatürk’ün de bulunduğu bir temsil sonrasında sanatçılar Çankaya’ya davet edilirler. Ayrılma vakti gelince bir süre Milli Eğitim Bakanlığı da yapmış olan Dr. Reşit Galip sanatçılara Atatürk’ün elini öperek veda etmelerini söylediğinde Atatürk’ün yanıtı şu olur: **“Hayır, sanatkar el öpmez, sanatkarın eli öpülür.”**

KAYNAKLAR

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I ve II

Nutuk (söylev) Cilt I ve II (1999) Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Kocatürk, U. (1999) Atatürk’ün fikir ve düşünceleri, Ankara

“Atatürk ve sanat” ile ilgili İnternet sayfaları